

ПРАВО ДИТИНИ НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУВ СИСТЕМІ ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ

Присяжненко Анна Миколаївна, ад'юнкт кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Лапка Оксана Ярославівна**.

Ефективність реалізації, охорони та захисту прав і свобод людини та громадянина залежить від рівня їх гарантованості. Як визначає К.Г. Волинка, гарантії прав і свобод особи це сукупність конкретних засобів, що носять юридичний, загальнообов'язковий характер, завдяки яким можливе найповніше і всебічне забезпечення ефективного здійснення, охорони і захисту прав і свобод особи [2, с. 30].

На думку, А.М. Колодія юридичні гарантії це закріплені конституційними нормами та принципами юридичні умови і засоби реалізації прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Серед них Конституція України закріплює такі умови і засоби як гарантованість конституційних прав і свобод та неможливість їх скасування чи обмеження (статті 22,157); гарантування їх судового захисту (ст. 55); право кожного знати свої права і обов'язки (ст.57); не зворотної дії законів та інших нормативно-правових актів в часі (ст.58); право на правову допомогу, включаючи діяльність адвокатури (ст.59); презумпція невинуватості (ст.62) та ін. [3, с. 270].

Юридичні гарантії є взаємозалежними і взаємопов'язаними. В залежності від способів і місця закріплення правових засобів, визначення порядку їх реалізації, форм їхньої охорони і захисту, юридичні гарантії можна класифікувати на конституційні, міжнародно-правові та галузеві [1, с.13-14].

Конституційно-правові гарантії – це передбачена Конституцією України та іншими законами спеціальна система юридичних норм, принципів, умов, вимог і правових способів і засобів забезпечення, реалізації, охорони та захисту прав і свобод людини і громадянина з метою практичної їх реалізації[4, с.29].

Т.М. Заворотченко пропонує поділити конституційно-правові гарантії на дві групи: 1) нормативно-правові гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина; 2) організаційно-правові гарантії конституційних прав і свобод людини та громадянина [4, с. 49].

Нормативно-правові гарантії забезпечення прав і свобод людини і громадянина – це передбачені нормами матеріального й процесуального права юридичні засоби забезпечення реалізації, охорони та захисту їх прав і свобод. Організаційно-правові гарантії забезпечення прав і свобод людини і громадянина – це передбачені в нормативно-правових актах суспільно-політичні інституції, на які покладаються відповідні функції і повноваження щодо організації та здійснення юридичного забезпечення реалізації, охорони й захисту прав і свобод людини і громадянина [4, с. 49].

В.Ф. Погорілко, Ю.С. Шемшученко, В.О. Євдокимов зазначають, що до нормативно-правових гарантій належать, зокрема, норми-принципи матеріального та процесуального характеру, юридична відповідальність, юридичні обов'язки тощо [5,с.154]. Зокрема, до норм-принципів процесуального характеру вказані науковці відносять принцип право на правову допомогу. Важливість цього права полягає в тому, що воно є елементом механізму правового захисту [6, с. 9-10].

Говорячи про права дітей, П. М. Рабінович відзначає, що для дітей як суб'єктів права «значна частина основних прав людини нічим не відрізняється за своїм змістом

від прав повнолітніх («дорослих») осіб. Інша ж група таких прав певним чином специфікується, змістовно конкретизується (наприклад, право на розвиток). Та, окрім цього, дітям належать і особливі, додаткові можливості, які зафіксовані Конвенцією про права дитини в усіх «змістовних» різновидах прав». Серед таких прав П. М. Рабінович називає права фізичні, особистісні, культурні, економічні, політичні [7, с. 17].

Як визначає Волошина І.В., права та свободи дитини – це системоутворюючий елемент, під яким необхідно розуміти сукупність громадянських (особистих), політичних, економічних, соціальних, культурних та інших можливостей, які забезпечують біологічне та соціальне існування, необхідне виховання, навчання та розвиток дитини з метою формування її належного фізичного та морального стану, що найбільш наочно характеризує якість конституційно-правового статусу дитини з урахуванням особливостей її розвитку до повноліття [8, с.149]. При цьому вчена розрізняє загальносоціальні та спеціально-юридичні гарантії конституційно-правового статусу дитини в Україні [8, с. 151-152].

У статті 59 Конституції України визначено: «Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.» [9]. Вказане положення стосується як людини взагалі, так і дитини, яка не досягла повноліття.

Важливим етапом у розвитку інституту правової допомоги в Україні стало прийняття 2 червня 2011 року Закону «Про безоплатну правову допомогу» та внесення ряду змін до галузевого законодавства.

Гарантування кожному права на правову допомогу є не тільки конституційно-правовим обов'язком держави, а й дотриманням взятих Україною міжнародно-правових зобов'язань.

27 лютого 1991 року Україна ратифікувала Конвенцію про права дитини від 20 листопада 1989 року, положення якої стали основою національного законодавства щодо охорони та захисту прав дітей.

Згідно з Конвенцією про права дитини держави забезпечують: кожній позбавленій волі дитині право на негайний доступ до правової та іншої відповідної допомоги... (п.д) ст.37); негайне і безпосереднє інформування дитини про звинувачення проти неї, а у випадку необхідності, через її батьків чи законних опікунів, та одержання правової й іншої необхідної допомоги при підготовці та здійсненні свого захисту (п.іі ст.40) [10].

Європейська Конвенція про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 року, ратифікована Законом України від 03.08.2006, також передбачає правову допомогу дитині та консультування для представництва дітей під час розгляду справ судовим органом (ст.14) [11].

Таким чином, конституційне право на правову допомогу в системі юридичних (правових) гарантій є нормою-принципом процесуального характеру, юридичною умовою та засобом ефективної реалізації прав і свобод дитини, їх охорони та захисту. Вказане право є внутрішньодержавною та міжнародною нормативно-правовою гарантією забезпечення прав та свобод дитини, і водночас самепотребує гарантій у вигляді правової держави, правових законів та високої правосвідомості суспільства.

Список використаних джерел:

1. Омельченко Т.В. Конституційне право особи на правову допомогу і його реалізація на досудових стадіях кримінального процесу: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Т.В. Омельченко ; Нац. ун-т внутр. справ. - Х., 2004. - 216 с.
2. Волинка К.Г. Механізм забезпечення прав і свобод особи: питання теорії і практики: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / НАН України, Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України. - К., 2000. - 178 с.

3. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: Підручник.- К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 350 с.
- 4.Заворотченко Т.М. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. - К., 2002. - 222 с.
5. Конституція незалежної України : навч. посіб / [В. Ф. Погорілко, Ю. С. Шемшученко, В. О. Євдокимова]. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Спілка юристів України, 2000. – 428 с.
- 6.Наливайко О.І. Теоретико-правові проблеми захисту прав людини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.. юрид. наук : спец. 12.00.01 / О.І. Наливайко. – К., 2002. – 18 с.
7. ЗілковськаЛ.М. Сутність конституційних гарантій прав дітей і їх взаємозв'язок із сімейним правом.// Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. Правознавство. 2015, Т. 20. Вип. 2 (27).- С.15-22.
8. Волошина І.В. Конституційно-правовий статус дитини в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Нац. академія внутр. справ. - К., 2016. - 234 с.
9. Конституція України від 28 червня 1996 р.: за станом на 30 вересня 2016 р. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к.
10. Конвенція про права дитини від 20 листопада1989 року - [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
11. Європейська Конвенція про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 року- [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135.